

**Львівський національний університет імені Івана Франка
Кафедра цивільного права та процесу**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор
з науково-педагогічної роботи

“ _____ ” _____ 20__ р.

Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів

З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Сімейне право України

галузі знань галузі знань 0304 «Право»
для спеціальності 6.03040101 «Правознавство»
«Сімейне право України»
юридичний факультет

Львів – 2012

Сімейне право України: Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів для студентів юридичного факультету, для спеціальності 6.03040101 «Правознавство», «Сімейне право України». - Львів, 2012.- 23с.

Розробники:

доцент кафедри цивільного права та процесу Дякович М.М., кандидат юридичних наук

Методичні рекомендації затверджені на засіданні кафедри цивільного права та процесу “_____” _____ 20__ р.

Протокол № _____ від “_____” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри цивільного права та процесу

“_____” _____ 20__ р.

_____ д.ю.н., проф. В.М. Коссак

Схвалено методичною комісією за напрямом підготовки

(спеціальністю) _____

(шифр, назва)

Протокол № ____ від “_____” _____ 20__ р.

“_____” _____ 20__ р. Голова _____ (_____)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

©Дякович М.М.

Мета та завдання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Сімейне право України»

Мета самостійної роботи – забезпечення комплексності знань сімейного права України студентами та передбачає засвоєння матеріалу шляхом самостійного вивчення навчального матеріалу та законодавчих норм, які регулюють майнові та особисті немайнові сімейні правовідносини; показати важливу роль сімейного права на сучасному етапі розвитку країни як індикатора та регулятора соціальних проблем, продемонструвати нерозривний зв'язок норм права з їх практичним застосуванням у повсякденному житті суб'єктами сімейних правовідносин.

Завданням самостійної роботи - полягає у набутті додаткових знань, перевірки отриманих знань на практиці, виробленні фахових вмінь та навичок студентами, знань про предмет і метод сімейного права, принципи, функції, сутність сімейного права, систему сімейного права; з'ясування суті сімейних правовідносин, особливостей правового статусу суб'єктів цивільних правовідносин; поняття шлюбу, порядок та умови шлюбу, перешкоди до шлюбу; порядок припинення шлюбу; підстави визнання шлюбу недійсним; опанування особливості правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин між членами сім'ї та їх взаємозв'язок з іншими галузями права; вироблення навичок договірної регулювання сімейних правовідносин; набуття знань про форми сімейного влаштування дітей – сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування, а також усиновлення.

Успішне виконання самостійної роботи студентами залежить від умілої організації їх самостійної роботи і систематичних занять згідно програми курсу з даної навчальної дисципліни.

**Самостійна робота студента з навчальної дисципліни
«Сімейне право України»**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Сім'я. Загальні засади правового регулювання сімейних правовідносин.	2
2	Особисті немайнові правовідносини подружжя.	2
3.	Особисті немайнові правовідносини батьків та дітей.	2
4.	Форми сімейного влаштування дітей – сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.	4
5.	Особисті немайнові права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів. Зобов'язання по утриманню інших членів сім'ї та родичів.	2
	УСЬОГО ГОДИН	12

Питання для самостійної роботи студента.

Тема 1. Сім'я. Загальні засади правового регулювання сімейних правовідносин.

Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків. Джерела сімейного права. Роль судової практики. Принципи сімейного права України. Договір як джерело регулювання сімейних правовідносин. Роль звичаїв у регулюванні сімейних правовідносин. Соціальні регулятори сімейних правовідносин.

Тема 2. Особисті немайнові правовідносини подружжя.

Поняття та ознаки особистих немайнових прав подружжя. Види особистих немайнових прав подружжя.

Тема 3. Особисті немайнові правовідносини батьків та дітей.

Поняття та ознаки особистих немайнових правовідносини батьків та дітей. Види та загальна характеристика окремих особистих немайнових прав дітей: а) право на ім'я; б) право на належне батьківське виховання; в) право на місце проживання; г) право на висловлення своєї думки; д) право на захист прав та інтересів. Захист прав та інтересів дитини.

Тема 4. Форми сімейного влаштування дітей – сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Поняття, правова сутність та мета встановлення опіки та піклування. Роль органів держави у відносинах опіки та піклування. Порядок встановлення та припинення опіки (піклування). Особи, які можуть бути опікунами (піклувальниками). Застосування норм міжнародного права у питаннях опіки та піклування. Функції органів опіки та піклування щодо майна дитини. Патронат. Прийомна сім'я. Дитячий будинок сімейного типу.

Тема 5. Особисті немайнові права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів. Зобов'язання по утриманню інших членів сім'ї та родичів.

Загальна характеристика особистих немайнових прав та обов'язків сімейного характеру між дідом (бабою) та внуками, між братами і сестрами, мачухою (вітчимом) і пасинком (падчерицею).

Підстави виникнення права на утримання дитини від „інших осіб” та умови його реалізації. Підстави виникнення права на утримання повнолітніх від „інших осіб”. Порядок реалізації такого права. Застосування аналогії закону.

Завдання і задачі для самостійної роботи студентів

Тема 1: Сім'я. Загальні засади правового регулювання сімейних правовідносин.

1. Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків.
2. Джерела сімейного права. Роль судової практики.
3. Принципи сімейного права України.
4. Договір як джерело регулювання сімейних правовідносин. Роль звичаїв у регулюванні сімейних правовідносин.
5. Соціальні регулятори сімейних правовідносин.

I. Нормативний матеріал:

1. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 р.// Зібрання чинних міжнародних договорів України. - 1990 р. - № 1. - стор. 205
- Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р.// Доступно з: <http://zakon1.rada.gov.ua/> - Офіційний сайт Верховної Ради України
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р.// Доступно з: <http://zakon1.rada.gov.ua/> - Офіційний сайт Верховної Ради України
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141.
 5. Цивільний кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 р. // Голос України. – 2003. – № 45-46, 47-48.
 6. Сімейний кодекс України, прийнятий 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №21-22. – Ст.135.
 7. Житловий кодекс Української РСР від 30 червня 1983 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1983. – №28. – Ст.573.
 8. Закон України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» від 01.07.2010 № 2398-VI// Урядовий кур'єр офіційне видання від 29.07.2010 р. - № 138
 9. Правила державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 18.10.2000 р. №52/5// Офіційний вісник України офіційне видання від 03.11.2000. - № 42. - стор. 205. – ст. 1803

II. Судова практика:

1. Рішення Конституційного Суду України від 03.06.1999 р. №5-рп/99 (справа про офіційне тлумачення терміна «член сім'ї»)// Офіційний вісник України. - 1999 р. - № 24, стор. 180, код акту 7927/1999

III. Література:

1. Ватрас В.А. Поняття «сім'ї» у сімейному праві України// Форум права. – 2009. - №1
2. Грищук А.М. Природа функцій сім'ї// Митна справа. – 2011. - № 3 (75) (част. 2)
3. Дякович М.М. Місце та роль сімейних правовідносин у правовій системі України// Міжнародна науково-практична конференція „Актуальні проблеми цивільного, сімейного і міжнародного приватного права (Матвєєвські цивілістичні читання)”, Київ. - 2011 р.
4. Дякович М.М. Сімейне право України. Навч. пос. 2-ге вид. випр. і доп. – К.: Алерта; Центр учбової лтератури, 2012

5. Жилінкова І.В. Поняття сім'ї в праві // Вісник університету внутрішніх справ. –2000. –№10.
6. Жилінкова І.В. Сімейне право: галузевий суверенітет чи десуверенізація? // Вісник Академії правових наук України. –№26.
7. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар/ За ред. І.В. Жилінкової. – Х.: Ксилон, 2008.
8. Карасевич А.П. Соціальні проблеми становлення та розвитку молодшої сім'ї// Всебічний розвиток особистості студента. Ірпінь, 2001
9. Левківський Б.К. Деякі аспекти законодавчого регулювання сімейних відносин у новому Сімейному кодексі України // Молодь у юридичній науці. –Хм. –2003
10. Лепех С.М. Сімейне право України. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010
11. Лозова Г.О. Поняття сім'ї та шлюбу в новому Сімейному кодексі України // Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції «Четверті осінні юридичні читання». –Хм. –2005
12. Миронова Г. Моральні засади Сімейного кодексу України // Право України. – 2004. –№4
13. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / За ред. Червоного Ю.С. –К.: Істина, 2003
14. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар. –К.: Правова єдність, 2009
15. Сімейне право України: Підручник / За ред. Гопанчука В.С. –К.: Істина, 2002
16. Сімейне право України: Підручник / Баранова Л.М., Борисова В.І., Жилінкова І.В. та ін. / За заг. ред. Борисової В.І. та Жилінкової І.В. –К.: Юрінком Інтер, 2004
17. Фурса С., Драгневич Л. Поняття сім'ї, родини і фактичних шлюбних відносин // Юридична Україна. –2003. –№1
18. Харитонов С. Новий Сімейний кодекс України: перехрестя правових традицій // Юридична Україна. –2003. –№ 1
19. Цивільне та сімейне право України. Підручн./ За ред. Харитонової Є.О., Голубевої Н.Ю. – К: Правова Єдність, 2009

Завдання 1.

Охарактеризуйте підстави виникнення сім'ї. Проведіть класифікацію юридичних фактів у сімейних правовідносинах.

Задача 1.

Гр. Петренко подав до органу державної реєстрації актів цивільного стану заяву про реєстрацію шлюбу з гр. Мельник. Через декілька днів до органу державної реєстрації актів цивільного стану прийшла гр. Суха та попросила не реєструвати шлюб гр. Петренка, оскільки вона та гр. Петренко проживають уже декілька років разом; всі сусіди, знайомі вважають їх чоловіком та дружиною, хоча їх шлюб не зареєстрований, крім того у них є спільна дитина.

1. Які виникають правовідносини у даній задачі? Назвіть суб'єктів цих правовідносин.

2. *Сімейний кодекс України регулює правовідносини, які виникають між чоловіком та жінкою, що перебувають у фактичних шлюбних відносинах? Якщо так, то назвіть відповідні норми.*
3. *Як Ви вважаєте спільне проживання жінки та чоловіка без шлюбу є підставою виникнення у них сім'ї?*

Тема 2: Особисті немайнові правовідносини подружжя.

1. Поняття та ознаки особистих немайнових прав подружжя.
2. Види особистих немайнових прав подружжя:
 - а) право на материнство;
 - б) право на батьківство;
 - в) право чоловіка та дружини на повагу до своєї індивідуальності;
 - г) право дружини та чоловіка на фізичний та духовний розвиток;
 - д) право дружини та чоловіка на зміну прізвища;
 - е) право дружини та чоловіка на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань життя сім'ї;
 - є) право дружини та чоловіка на свободу та особисту недоторканість.

I. Нормативні акти:

1. Сімейний кодекс України, прийнятий 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №21-22. – Ст.135.
2. Житловий кодекс Української РСР від 30 червня 1983 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1983. – №28. – Ст.573.
3. Закон України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» від 01.07.2010 № 2398-VI// Урядовий кур'єр. – 2010. - № 138
4. Правила державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджені Наказом Міністерства юстиції України 18.10.2000 року за №719/4940 та викладені у новій редакції, відповідно до Наказу Міністерства юстиції України від 24.12.2010 року №3307/5// Офіційний вісник України від 10.01.2011 - 2010 р., № 101
5. Порядок розгляду заяв про зміну імені (прізвища, власного імені, по батькові) фізичної особи, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2007 р. №915// Офіційний вісник України. - 2007 р. - № 52, стор. 95, стаття 2115

II. Судова практика:

1. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 року №3 «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів»// Доступно з: <http://www.scourt.gov.ua>- Офіційний сайт Верховного Суду України
2. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21 грудня 2007 року №11 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя»// Доступно з: <http://www.scourt.gov.ua>- Офіційний сайт Верховного Суду України

III. Література:

1. Дякович М.М. Сімейне право України. Навч. пос. 2-ге вид. випр. і доп. – К.: Алерта; Центр учбової літератури, 2012. – 552 с.

2. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар/ За ред. І.В. Жилінкової. – Х.: Ксилон, 2008.
3. Лепех С.М. Сімейне право України. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010
4. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / За ред. Червоного Ю.С. –К.: Істина, 2003.
5. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар. –К.: Правова єдність, 2009.
6. Сімейне право України: Підручник / За ред. Гопанчука В.С. –К.: Істина, 2002.
7. Сімейне право України: Підручник / Баранова Л.М., Борисова В.І., Жилінкова І.В. та ін. / За заг. ред. Борисової В.І. та Жилінкової І.В. –К.: Юрінком Інтер, 2004.
8. Харитонов С. Новий Сімейний кодекс України: перехрестя правових традицій // Юридична Україна. –2003. –№ 1.
9. Цивільне та сімейне право України. Підручн./ За ред. Харитонової Є.О., Голубевої Н.Ю. – К: Правова Єдність, 2009

Завдання 1.

Визначте ознаки особистих немайнових прав подружжя.

Завдання 2.

Розкрийте зміст материнства і батьківства як особистих немайнових прав подружжя.

Завдання 3.

Назвіть особисті обов'язки кожного з подружжя.

Задача 1.

Гр. Ільченко звернулася до органу державної реєстрації актів цивільного стану, у якому три роки тому реєструвала шлюб з гр. Томенком, оскільки хотіла змінити своє прізвище, яке залишила при реєстрації шлюбу, на прізвище чоловіка. Відповідальний працівник органу державної реєстрації актів цивільного стану відмовив у зміні прізвища гр. Ільченко, роз'яснивши, що прізвище можна змінювати лише при реєстрації або розірванні шлюбу.

Яка правова природа права на зміну прізвища чоловіка та дружини? Чи правомірною була відмова працівника органу державної реєстрації актів цивільного стану? Проконсультуйте гр. Ільченко.

Задача 2.

Гр. Коваль звернулася до суду з позовом про розірвання шлюбу з гр. Вітрак. У позовній заяві гр. Коваль стверджував, що його дружина відмовляється від народження дитини та стверджує, що у майбутньому дітей не планує, проте шлюб розривати не бажає. Він в свою чергу завжди мріяв про велику сім'ю. Гр. Вітрак зазначала, що кохає гр. Ковалья і виконує всі подружні обов'язки належним чином, а те, що дітей не бажає то її особиста справа і не може бути підставою для розірвання шлюбу. За рішенням суду гр. Ковалю відмовлено у розірванні шлюбу, оскільки рішення про те чи заводити дітей є їх сімейною справою та не може бути підставою для розірвання шлюбу.

Чи правильно вирішив суд справу? Вирішіть спір.

Тема 3: Особисті немайнові правовідносини батьків та дітей.

1. Поняття та ознаки особистих немайнових правовідносини батьків та дітей.
2. Види та загальна характеристика окремих особистих немайнових прав дітей:
 - а) право на ім'я;
 - б) право на належне батьківське виховання;
 - в) право на місце проживання;
 - г) право на висловлення своєї думки;
 - д) право на захист прав та інтересів.
3. Захист прав та інтересів дитини.

I. Нормативні акти:

1. Сімейний кодекс України, прийнятий 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №21-22. – Ст.135.
2. Цивільний кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 р. // Голос України. – 2003. – № 45-46, 47-48.
3. Закон України «Про охорону дитинства»// Офіційний вісник України від 15.06.2001 - 2001 р., № 22, стор. 4, стаття 981
4. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї»// Офіційний вісник України від 04.01.2002 - 2001 р., № 51, стор. 41, стаття 2258
5. Закон України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України». // Відомості Верховної Ради. –1994. –№18. –с.101.
6. Указ Президента України від 16.06.2011 р. № 410/2011 Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України// Офіційний вісник Президента України від 18.04.2011 - 2011 р., № 10, стор. 69, стаття 562
7. Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24.01.1995 року № 20/95 – ВР// Відомості Верховної Ради України від 07.02.1995 - 1995 р., № 6, стаття 35
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2005 № 878 Про затвердження Типового положення про соціальний гуртожиток для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування// Офіційний вісник України від 30.09.2005 - 2005 р., № 37, стор. 25, стаття 2276, код акту 33657/2005
9. Закону України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» від 21.06.2001 року № 2558-III// Відомості Верховної Ради України від 19.10.2001 - 2001 р., № 42, стаття 213

II. Судова практика:

1. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.03.2007 № 3 Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав// Вісник Верховного суду України - 2007 р. - № 5

III. Література:

1. Кидалова А. Обов'язки та права батьків щодо виховання та розвитку дитини: окремі проблеми // Право України. – 2004. - № 3. – С. 88-91.
2. Кондратьєва Л. Особливості підвідомчості справ, що виникають із сімейних правовідносин з участю неповнолітніх // Підприємство, господарство і право. – 2003. - №9
3. Васильківська І. Сімейне виховання: правовий аспект проблеми// Право України. – 1998. - №6.

4. Фузова Ю.Ю. Правові проблеми захисту прав дітей від насильства у сім'ї // Матеріали міжвузівської курсантської (студентської) наукової конференції. Донецьк, 5 квітня 2002 року / Гол. ред. Ю.Л.Титаренко. – Донецьк: ДЮС, 2002. – 352с.
5. Беспалов Ю.Ф. Семейно–правовое положение ребенка в Российской Федерации. –Владимир, 2000.
6. Негода О.А. Юрисдикційна форма захисту цивільних та сімейних прав та інтересів дитини/ Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України/ <http://www.confcontact.com/2009specpr/negoda.htm>
7. Темникова Н.А. Реализация и защита личных неимущественных прав ребенка по семейному праву России: монография. – Омск: изд-во АНО ВПО «Омский экономический институт», 2009. – с.
8. Сорокин С.А. Права ребенка в семье. – М., 1999.
9. Сімейне право України: Підручн./За ред. Ю.С. Червоного. – К.: Істина, 2004.
10. Шахматов В.П. Законодательство о браке и семье. – Томск, 1981.
11. Шершень Т.В. Некоторые проблемы защиты жилищных прав и интересов ребенка// Защита прав ребенка в современной России. П/р. Нечаевой А.М. – М.: ИГП РАН, 2005
12. Савченко Л.А. Особисті права та обов'язки батьків і дітей за сімейним законодавством України: Автореф. – Київ, 1997.

Завдання 1.

Назвіть поняття та ознаки особистих немайнових прав батьків.

Завдання 2.

Розкрийте зміст поняття «інтереси дитини».

Задача 1.

До суду звернулася гр. Вітвіцька з позовом про повернення сина Івана від гр. Вітвіцького Г. і Вітвіцьку Б. - діда і баби дитини з боку батька. Позивачка вказала, що як матір Івана, вона має право виховувати дитину, однак відповідачі перешкоджають їй у цьому і без законних підстав утримують хлопчика у себе. У висновку органів опіки і піклування вказувалося, що відповідачі більш забезпечені матеріально чим позивачка, піклуються про онука, але тому, що позивачка є матір'ю дитини, якій на момент розгляду спору виповнилося два роки, то доцільно передати сина їй. Районний суд позов задовольнив. Вітвіцький Г. і Вітвіцька Б., не погодившись з рішенням районного суду, звернулися в апеляційний суд.

Як треба вирішити спір?

Які способи захисту права одного з батьків, що проживає окремо від дитини, передбачені СК України?

Задача 2.

Рішенням Франківського районного суду м. Львова позбавлені батьківських прав подружжя - Фрис А. і Фрис М. У судовому засіданні було встановлено, що гр. Фрис М. повністю відмовилася від виховання сина, фактично не здійснює елементарного догляду за ним. У будинку в зимовий час холодно, відсутня їжа. У школу хлопчик приходив недоглянутим, брудним, часто голодним, не підготовленим до уроків. Гр. Фрис А. зловживає спиртними напоями і періодично відсутній вдома.

Чи правильно виніс рішення суд ?

Назвіть підстави позбавлення батьківських прав .

Розкрийте правові наслідки позбавлення батьківських прав.

Задача 3.

Гр. Суха та гр. Міхнов протягом трьох років перебували у шлюбі, від якого у них народився син. Однак сімейне життя не склалося, тому через п'ять років після народження дитини їх шлюб було розірвано. Після розлучення вони уклали договір, за яким гр. Суха зобов'язана віддавати сина на вихідні своєму колишньому чоловікові. Однак згодом вона стала помічати, що син повертається від батька у синцях, а звідки вони — не говорить. У зв'язку з цим вона змінила місце проживання, щоб гр. Міхнов їх не знайшов. Тоді гр. Міхнов подав до суду позов про усунення перешкод у спілкуванні з сином.

Яким має бути рішення суду? Чи порушила гр. Суха норми СК України? Чи слід враховувати при вирішенні цього питання думку дитини?

Тема 4 : Форми сімейного влаштування дітей – сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

1. Поняття, правова сутність та мета встановлення опіки та піклування.
2. Роль органів держави у відносинах опіки та піклування.
3. Порядок встановлення та припинення опіки (піклування).
4. Особи, які можуть бути опікунами (піклувальниками).
5. Застосування норм міжнародного права у питаннях опіки та піклування.
6. Функції органів опіки та піклування щодо майна дитини.
7. Патронат.
8. Прийомна сім'я.
9. Дитячий будинок сімейного типу.

I. Нормативні акти:

1. Сімейний кодекс України, прийнятий 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №21-22. – Ст.135.
2. Цивільний кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 р. // Голос України. – 2003. – № 45-46, 47-48.
3. Кримінальний кодекс України//Голос України від 19.06.2001 - № 107
4. Концепції державної сімейної політики, схвалена Постановою Верховної Ради України від 17 вересня 1999 р. № 1063// Відомості Верховної Ради України. –1999. –№46. –с.404.
5. Закон України від 23.06. 2005 р. «Про міжнародне приватне право»// Голос України. –2005. –№138.
6. Положення про прийомну сім'ю, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. №565// Офіційний вісник України. -2002 р. - № 18, стор. 19, стаття 926
7. Положення про дитячий будинок сімейного типу, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. №564// Офіційний вісник України. – 2002. –№18, –с.12, –ст.925.

II. Література:

1. Д'ячкова Н.А. Опіка як спосіб охорони майнових прав фізичних осіб: дис. канд. юр. наук – Харків, 2006.

2. Нова форма державної опіки – шанс для маленького громадянина виховуватися в сім'ї // Юридичний вісник України. – 2005. - № 9. – С.5.
3. Мороз В. Опіка, піклування та патронат над дітьми // Юрист консультиє. – 2005. - № 8. – С. 5-7, № 9. – С. 2-3
4. Морозова С. Інститут опіки та піклування в Україні та країнах ЄС: порівняльно-правовий аналіз. – Сучасні проблеми адаптації цивільного законодавства до стандартів Європейського союзу. Матеріали першої Міжнародної науково-методичної конференції. – Львів, 2006.
5. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України/За ред. В.М. Коссака. – К.: Істина, 2004. – с. 60
6. Пергамент А.И. Опіка и попечительство. – М., 1966. – с. 11
7. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар/ І.В. Жилінкова – К.: Ксилон, 2008.
8. Ершова Н.М. Опіка, попечительство, усыновление. – М. – 1984.
9. Тарасюк Н.В. Основания прекращения опеки и попечительства: сравнительно-правовой аспект. – актуальні проблеми юридичної науки. Збірник тез міжнародної наукової конференції «Восьмі юридичні читання». – Хмельницький: Вид-во Хмельницького університету управління і права, 2009

Завдання 1.

Перерахуйте підстави визнання дитини такою, що позбавлена батьківського піклування.

Завдання 2.

Розкрийте місце і роль органів опіки та піклування щодо захисту прав та законних інтересів дітей.

Завдання 3.

Охарактеризуйте права та обов'язки опікуна (піклувальника) у співвідношенні з правами та обов'язками батьків.

Задача 1.

Після смерті батьків п'ятирічного Дмитра орган опіки та піклування запропонував його дядькові – Володимиру Васьківу (брату померлої матері) – стати опікуном племінника. Однак Васьків висловив заперечення проти свого призначення опікуном, пояснивши, що у нього немає досвіду спілкування з дітьми. Крім того, він пояснив, що страждає радикулітом та йому важко буде за станом здоров'я виконувати обов'язки опікуна. Але ці доводи були визнаними неповажними, та орган опіки та піклування ухвалив рішення про призначення Васьків опікуном малолітнього.

Які вимоги висуваються законом до осіб, яких призначають в якості опікунів?

Чи має право орган опіки та піклування призначити опікуна без його згоди?

Чи заважає хвороба, яка є Васьківу, виконанню обов'язків опікуна?

Як необхідно діяти Васьківу в цій ситуації?

Тема 5: Особисті немайнові права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів. Зобов'язання по утриманню інших членів сім'ї та родичів.

1. Загальна характеристика особистих немайнових прав та обов'язків сімейного характеру між дідом (бабою) та внуками, між братами і сестрами, мачухою (вітчимом) і пасинком (падчерицею).

2. Підстави виникнення права на утримання дитини від „інших осіб” та умови його реалізації.
3. Підстави виникнення права на утримання повнолітніх від „інших осіб”. Порядок реалізації такого права. Застосування аналогії закону.

I. Нормативні акти:

1. Сімейний кодекс України, прийнятий 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №21-22. – Ст.135.
2. Цивільний кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 р. // Голос України. – 2003. – № 45-46, 47-48.
3. Концепції державної сімейної політики, схвалена Постановою Верховної Ради України від 17 вересня 1999 р. № 1063// Відомості Верховної Ради України. –1999. –№46. –с.404.

II. Судова практика.

1. Рішення Конституційного Суду України від 03.06.1999 р. №5-рп/99 (справа про офіційне тлумачення терміна «член сім'ї»)// Доступно з: <http://www.scourt.gov.ua>-Офіційний сайт Верховного Суду України

II. Література:

1. Дякович М.М. Сімейне право України. Навч. пос. 2-ге вид. випр. і доп. – К.: Алерта; Центр учбової літератури, 2012. – 552 с.
2. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар/ За ред. І.В. Жилінкової. – Х.: Ксилон, 2008.
3. Лепех С.М. Сімейне право України. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010
4. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / За ред. Червоного Ю.С. –К.: Істина, 2003.
5. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар. –К.: Правова єдність, 2009.
6. Сімейне право України: Підручник / За ред. Гопанчука В.С. –К.: Істина, 2002.
7. Сімейне право України: Підручник / Баранова Л.М., Борисова В.І., Жилінкова І.В. та ін. / За заг. ред. Борисової В.І. та Жилінкової І.В. –К.: Юрінком Інтер, 2004.
8. Харитонов С. Новий Сімейний кодекс України: перехрестя правових традицій // Юридична Україна. –2003. –№ 1.

Завдання 1.

Проведіть порівняльну характеристику обов'язків інших членів сім'ї, родичів та батьків.

Завдання 2.

Проведіть порівняльну характеристику обов'язків інших членів сім'ї, родичів та опікуна (піклувальника).

Задача 1.

Гр. Гришко звернулася до суду з позовом до гр. Сухої з позовом про усунення перешкод у спілкуванні з онуком. Гр. Гришко стверджувала, що після смерті її сина гр. Суха уникає зустрічі з нею, змінила місце проживання та не дозволяє бачитись з онуком. Суд задовольнив позовні вимоги гр. Гришко та встановив у рішенні суду

графік зустрічей гр. Гришко з онуком. Гр. Суха подала апеляцію на рішення суду, аргументуючи, що гр. Гришко не має права звертатись до суду з таким позовом.

Чи правильно вирішив суд вирішив спір? Якими правами та обов'язками наділені бабуся та дідусь, відповідно до СК України? Чи підлягає задоволенню апеляція гр. Сухой?

Задача 2.

До адвоката звернулася гр. Красницька. Вона опинилася у вкрай скрутній фінансовій ситуації. Вона проживала разом з чоловіком та його батьками, але чоловік покинув її. Сьогодні вона проживає з дітьми у гуртожитку та незважаючи на те, що рішенням суду встановлено виплату її колишнім чоловіком аліментів на користь гр. Красницької та їх спільних малолітнього сина та доньки, джерела доходів у чоловіка відсутні, а отже стягнути кошти неможливо.

Проконсультуйте гр. Красницьку.

Рекомендовані джерела для самостійної роботи студентів:

I. ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ:

1. Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996.- №30.- Ст.141.
2. Загальна декларація прав людини 1948 року// Доступно з: <http://zakon1.rada.gov.ua/> - Офіційний сайт Верховної Ради України
3. Конвенція ООН про права дитини 1989 року // Доступно з: <http://zakon1.rada.gov.ua/> - Офіційний сайт Верховної Ради України
4. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок// Доступно з: <http://zakon1.rada.gov.ua/> - Офіційний сайт Верховної Ради України
5. Конвенція ООН про захист основних прав людини і основних свобод 1959 року// Доступно з: <http://zakon1.rada.gov.ua/> - Офіційний сайт Верховної Ради України
6. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 року// Доступно з: <http://zakon1.rada.gov.ua/> - Офіційний сайт Верховної Ради України
7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 року// Доступно з: <http://zakon1.rada.gov.ua/> - Офіційний сайт Верховної Ради України
8. Цивільний кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 р. // Голос України. – 2003. – № 45-46, 47-48.
9. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 ., № 2947-III // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2002, N 21-22, ст.135
10. Цивільний процесуальний кодекс України № 1618-IV від 18 березня 2004 р. // ВВР. – 2004. - № 40-41, 42. – Ст. 492.
11. Кодекс про шлюб та сім'ю УРСР від 20.06.1969., № 2006-VII // Відомості Верховної Ради УРСР від 27.06.1969-1969 р. — № 26. — Ст. 204.
12. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2001, N 25-26, ст.131
13. Закон України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» за №2398-17// Голос України. – 2010. - № 137
14. Закон України «Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх» від 24 січня 1995 р. № 20/95-ВР // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1995, N 6, ст. 35
15. Закон України від 26.04.2001 року «Про охорону дитинства»// ВВР України. – 2001. - № 30

16. Закон України від 13.01.2005 року „Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”// Офіційний вісник України. - 2005 р. - № 4, стор. 22, стаття 189
17. Закон України «Про нотаріат» від 2 вересня 1993 р. № 3425-12. // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1993, N 39, ст.383
18. Закон України «Про внесення змін до Сімейного та Цивільного кодексів України» // Відомості Верховної Ради України. –2007. –№10. –ст.87.
19. Указ Президента України № 1085/2010 від 09.12.2010 року «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади»// Офіційний вісник України від 17.12.2010 - 2010 р., № 94, стор. 15, стаття 3334, код акту 53839/2010
20. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу” від 26 квітня 2002 р. N 564.// Офіційний вісник України. - 2002 р. - № 18, стор. 12, стаття 925
21. Положення про прийомну сім’ю, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 року// Офіційний вісник України. – 2002. - № 18
22. Постанова Кабінету Міністрів України Перелік видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів на одного з подружжя, дітей, батьків, інших осіб від 26 лютого 1993 р. N 146//// Доступно з: <http://zakon1.rada.gov.ua/> - Офіційний сайт Верховної Ради України
23. Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження зразків актових записів цивільного стану, описів та зразків бланків свідоцтв про державну реєстрацію актів цивільного стану» від 10.11.2010 р. № 1025 // Офіційний вісник України від 19.11.2010 - 2010 р., № 86, стор. 33, стаття 3026
24. Правила опіки та піклування, затверджені наказом Державного комітету України у справах сім’ї та молоді від 17.06.1999 року// Доступно з: <http://zakon1.rada.gov.ua/> - Офіційний сайт Верховної Ради України
25. Правила державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджені Наказом Міністерства юстиції України 18.10.2000 року за №719/4940 та викладені у новій редакції, відповідно до Наказу Міністерства юстиції України від 24.12.2010 року №3307/5// Офіційний вісник України від 10.01.2011 - 2010 р., № 101
26. Порядок здійснення добровільного медичного обстеження наречених» від 16.11.2002 р. № 1740// Урядовий кур’єр. –2002. –№ 221.
27. Інструкція про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 03.03.2004 року// Офіційний вісник України. – 2004. - № 10

II. Судова практика:

1. Рішення Конституційного Суду України від 03.06.1999 р. №5-рп/99 (справа про офіційне тлумачення терміна «член сім’ї»)// Доступно з: [http://www.scourt.gov.ua-](http://www.scourt.gov.ua/) Офіційний сайт Верховного Суду України
2. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 року №3 «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів»// Доступно з: [http://www.scourt.gov.ua-](http://www.scourt.gov.ua/) Офіційний сайт Верховного Суду України
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21 грудня 2007 року №11 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» // Доступно з: [http://www.scourt.gov.ua-](http://www.scourt.gov.ua/) Офіційний сайт Верховного Суду України

III. ЛІТЕРАТУРА:

Базова література:

1. Дякович М.М. Сімейне право України. Навч. пос. 2-ге вид. випр. і доп. – К.: Алерта; Центр учбової лтератури, 2012. – 552 с.
2. Сімейне право України: Підручн. / За ред. Гопанчука В.С. – К.: Істина, 2002.
3. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар/ За ред. І.В. Жилінкової. – Х.: Ксилон, 2008.
4. Лепех С.М. Сімейне право України. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010
5. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / За ред. Червоного Ю.С. –К.: Істина, 2003
6. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар. –К.: Правова єдність, 2009
7. Сімейне право: Нотаріат. Адвокатура. Суд: Науково-практичний посібник: у 2 кн. / Драгнєвич А.Ю., Пульнєва О.С., Фурса Є.І., Фурса С.Я. та ін. / За заг. ред. С.Я. Фурси. – К.: Видавець Фурса С.Я., 2005. – с.395-413.
8. Сімейне право України: Підручник / Л.М. Баранова, В.І. Борисова, І.В. Жилінкова та ін.; За заг. ред. В.І. Борисової та І.В. Жилінкової. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — С.138-139.
9. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. — С. 244-248.
10. Науково-практичний коментар до Сімейного кодексу України / За ред. Є.О.Харитонова. — Х.: ТОВ «Одісей» — 2006. — С. 210-211.
11. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / За ред. Ю.С. Червоного. — К.: Істина, 2003. — С. 192-193.
12. Жилінкова І. Сімейне право: галузевий суверенітет чи десуверенізація? // Вісник академії правових наук України. -2001.-№3. - С. 147-157.
13. Ромовська З. Сімейний кодекс України: погляд в майбутнє // Право України. - 2001.-№2. - С. 63-69
14. Павлова Л. Реалізація природного права на шлюб, сімю, материнство та батьківство // Право України. – 2004. - №11. – С. 46-49.
15. Червоний Ю. Поняття предмета і методу сімейного права України // Вісник Академії правових наук України. – 2003. - № 4. – С. 157-170.
16. Ватрас В.А. Про питання про права на сімейну таємницю //Вісник Хмелин. ін.-ту регінал. управління та права. – 2002. - №2. – С. 93-96.
17. Ватрас В. Можливість субсидіарного застосування (сімейні відносини і Цивільний кодекс України) // Юридичний вісник України. – 2004. - №47. – 20-26 лист. – С. 6.
18. Рухлякова А. Зміна прізвища, імені та по батькові // Юридичний вісник України. – 2005. - № 22. – 4-10 черв. – С. 15.
19. Солдатенков А. Деление по-семейному // Юрид. практика. – 2005. - № 8. – С. 12-13.
20. Тимчик Г. Я – не я, обручка не моя: (поняття заручин у СК) // Український юрист. – 2004. - № 9. – С. 10-12.
21. Домбрутова А. Підстави та правові наслідки недійсності шлюбу // Юридичний вісник України. – 2004. - № 21. – 22-28 травня. – С. 14.
22. Домбрутова А. Припинення шлюбу: юридична підстава та наслідки // Юридичний вісник України. – 2004. - № 25. – 25-29 черв. – С. 10.

23. Заїка Ю. Підстави визнання шлюбу недійсним за Сімейним кодексом України // Юридична практика. – 2003. - № 2. – С. 37- 40.
24. Злотник І Юридичні особливості фактичних шлюбних відносин // Юридичний журнал. – 2004. - № 10. – С. 36-40.
25. Лемківський Б.К. Режим окремого проживання подружжя // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2003. - № 12. – С. 97-101.
26. Махинчук В., Звезла С. Конкубинат в Семейном кодексе // Юридическая практика. – 2004. - № 4. – С. 20-21
27. Панова Л. До питання про умови укладання шлюбу // Підприємництво, господарство і право. – 2004. - №12. – С. 32-34.
28. Савчук О. Розірвання шлюбу не за судовим рішенням // Юридична консультація (іменем закону). – 2004. - № 8. – С. 4.
29. Ватрас В.А. Таємниця сурогатної матері в сімейному праві України // молодь в юридичній науці –Хм. – 2002, С. 74-77.
30. Красицька Л. Визначення походження дитини при застосуванні форм репродуктивної медицини за законодавством України // Підприємництво, господарство і право. – 2004. - № 7. – С. 31-33.
31. Пасічник І. Реєстрація народження дитини // Юридичний вісник України. – 2005. - № 16. – 23-29 квітня. – С. 7.
32. Про порядок виплати допомоги при народженні дитини // Адвокат бухгалтера. – 2005. - № 9. – С. 2-3
33. Антошкіна В. Договірне регулювання відносин з надання утримання між подружжям (колишнім подружжям) // Право України. – 2004. - № 11. – С. 19-82.
34. Мічурін Є. особливості реалізації прав та обов'язків подружжя з надання утримання // Юридичний журнал. – 2004. - №7. – С. 94-95.
35. Пасечник Н. Хто є утриманцем за сімейним законодавством // Юридичний журнал. – 2004. - № 7. – С. 50-53.
36. Примак В. Аліментні зобов'язання повнолітніх дочки, сина // Юридичний вісник України. – 2003. - № 6. – С. 10.
37. Примак В. підстави й умови виникнення аліментних зобов'язань за Новим Сімейним кодексом України // Юридична Україна. – 2003. - № 1. – С. 66-74.
38. Антошкіна В. Договірне регулювання відносин з надання утримання між подружжям (колишнім подружжям) // Право України. – 2004. - № 11. – С. 19-82.
39. Мічурін Є. особливості реалізації прав та обов'язків подружжя з надання утримання // Юридичний журнал. – 2004. - №7. – С. 94-95.
40. Пасечник Н. Хто є утриманцем за сімейним законодавством // Юридичний журнал. – 2004. - № 7. – С. 50-53.
41. Примак В. Аліментні зобов'язання повнолітніх дочки, сина // Юридичний вісник України. – 2003. - № 6. – С. 10.
42. Примак В. підстави й умови виникнення аліментних зобов'язань за Новим Сімейним кодексом України // Юридична Україна. – 2003. - № 1. – С. 66-74.
43. Ватрас В.А. Таємниця сурогатної матері в сімейному праві України // молодь в юридичній науці –Хм. – 2002, С. 74-77.
44. Красицька Л. Визначення походження дитини при застосуванні форм репродуктивної медицини за законодавством України // Підприємництво, господарство і право. – 2004. - № 7. – С. 31-33.
45. Пасічник І. Реєстрація народження дитини // Юридичний вісник України. – 2005. - № 16. – 23-29 квітня. – С. 7.
46. Про порядок виплати допомоги при народженні дитини // Адвокат бухгалтера. – 2005. - № 9. – С. 2-3

Допоміжна література:

1. Абрамов В.И. Права ребенка и их защита в России: общетеоретический анализ: Автореф. докт. юр. наук. – Саратов, 2007.
2. Алексеев С.С. Государство и право. Начальный курс. –М., 1993.
3. Антокольская М.В. Семейное право: Учебник. –М., 1996.
4. Антокольская М.В. Семейное право: Учебник. –М.: Юрист, 1999.
5. Антокольская М.В. Семейное право: Учебник. Издание 2-е. –М., 2002.
6. Антокольская М.В. Семейное право: Учебник. –М., 2003.
7. Бабкин С.А. Владение, пользование и распоряжение имуществом, находящимся в общей совместной собственности супругов. –М.: АО «Центр Юр Инфор», 2004.
8. Белякова А.М., Ворожейкин Е.М. Советское семейное право. –М: Юридическая литература, 1974.
9. Беспалов Ю.Ф. Семейно–правовое положение ребенка в Российской Федерации. –В., 2000.
10. Беспалов Ю.Ф. Защита гражданских и семейных прав ребенка в Российской Федерации: Учебно-практическое пособие. –М.: «Ось-89», 2004.
11. Брокгауз Ф.А., Ефрон И.А. Энциклопедический словарь. Т. XXIX. –Пб., 1900.
12. Васильківська І. Сімейне виховання: правовий аспект проблеми// Право України. – 1998. - №6.
13. Владимирский-Буданов М.Ф. Обзор истории русского права. –Пб.; –Киев, 1905.
14. Гонгало Б.М., Иванов А.А., Крашениников П.В. Брачный договор. Комментарий семейного и гражданского законодательства. –М.: Статут, 2002.
15. Гонгало Б.М., Крашениников П.В., Михеева Л.Ю., Рузакова О.А. Семейное право: Учебник / Под ред. Крашениникова П.В. –М.: Статут, 2007.
16. Гражданское и торговое право капиталистических государств: Учебник / Отв. ред. Васильев Е.А. –3-е изд., перераб. и доп. –М.: Международные отношения, 1993.
17. Гражданское право: Учебник. / Отв. ред. Суханов Е.А. Т. 1. –2-е изд. –М., 1998.
18. Граве К.А. Имущественные отношения супругов. –М., 1960.
19. Грудцына Л.Ю. Семейное право России: Учебник для вузов./ Под общ. ред. Петрова С.М. – М.: ЗАО Юстицинформ, 2006.
20. Грудцына Л.Ю. Словарь-справочник по семейному праву России. –М.: Эксмо, 2006.
21. Дегесты Юстиниана. Памятники Римского права. –М., 1997.
22. Даль В.И. Толковый словарь русского языка. Т. IV. –Пб., 1884.
23. Дворецкий В.Р. Брачный договор. –М.: Гросс-Медиа, 2006.
24. Додонов В.Н., Румянцев О.Г. Энциклопедический юридический словарь. –М., 1996.
25. Дронова Ю.А. Что нужно знать о сурогатном материнстве. –М.: Городец, 2007.
26. Д'ячкова Н.А. Опіка як спосіб охорони майнових прав фізичних осіб: дис. канд. юр. наук – Харків, 2006.
27. Ершова Н.М. Имущественные правоотношения в семье. –М., 1979.
28. Ершова Н.М. Опекунство, попечительство, усыновление. – М. – 1984.
29. Єрух А. Окремі питання щодо укладення правочинів із спільним майном подружжя. // Журнал «Нотаріат для Вас», 2004. –№5.
30. Жилинкова И.В. Правовой режим имущества членов семьи. –Х., 2000.
31. Жилінкова І.В. Практика застосування норм сімейного та цивільного кодексів України у запитаннях та відповідях. // МЕН, 2005. –№3.

32. Жилінкова І.В. Майнові відносини між подружжям. Матеріали науково-практичної конференції. // МЕН, 2004. –№1.
33. Жилінкова І.В. Практика застосування норм сімейного та цивільного кодексів України у запитаннях та відповідях. / МЕН, 2005. –№3.
34. Жилінкова І.В. Майнові відносини між подружжям. Матеріали науково-практичної конференції. / МЕН, 2004. –№1.
35. Защита прав ребенка в современной России / Под ред. Нечаевой А.М. –М.: ИГП РАН, 2005.
36. Звенигородская Н.Ф. Брачный контракт: Договорное регулирование имущественных отношений в семье: Учебное пособие. –М., 2006.
37. Иванов А.А. Гражданское право: учебник / под ред. Сергеева А.П., Толстого Ю.К. в 3-х томах. Том 3. Издание 3-е, переработанное и дополненное. –М., 2001.
38. Игнатенко А.А., Скрыпников Н.Н. Брачный договор. Законный режим имущества. –М.: «Информационно-издательский дом «Филин», 1997.
39. Кравчук Н.В. Защита семьи.- М.: Эксмо, 2006.
40. Кружалова Л.В. Семейное право. Имущественные отношения в семье: Учеб. пособие. –СПб.: СПбГИЭУ, 2006.
41. Лалетина А.С. Сравнительно-правовое исследование договорного регулирования имущественных отношений супругов в праве РФ и Франции: Автореферат диссертации к.ю.н. –М., 2004.
42. Лепех С.М. Переваги та недоліки договірної регуляції майнових відносин за Сімейним кодексом України 2002 року // Матеріали конференції «Треті осінні юридичні читання». –Хм., 2004.
43. Летова Н.В. Усыновление в Российской Федерации: правовые проблемы. – М.: Волтерс Клувер, 2006
44. Ліберо Джероза. Церковне право / Пер. з нім. Н. Щиглевської. –Л: Свічадо, 2001.
45. Личные неимущественные права ребенка по семейному праву Российской Федерации: научно-практическое пособие. – М.: Проспект, 2010.
46. Максимович Л.Б. Брачный договор: Комментарии и разъяснения. –М., 1997.
47. Марышева Н.И. Семейные отношения с участием иностранцев: правовое регулирование в России. –М.: Волтерс Клувер, 2007.
48. Маслов В.Ф. Имущественные отношения в семье. –Х., 1974.
49. Маслов В.Ф., Подопрігора А.А., Пушкин А.А. Действующее законодательство о браке и семье. –Х., 1972.
50. Матвеева Н.А. Сравнительное брачное право России, Украины и Беларуси: Учеб. пособие. –М.: Юрлитинформ, 2008.
51. Матвеев Г.К. Советское семейное право. –М., 1978.
52. Мейер Д.И. Русское гражданское право. Ч. 2. –М., 1997.
53. Медведев И.Г. Комментарий к конвенциям в области имущественных отношений супругов и наследования. –М.: Волтерс Клувер, 2007.
54. Медведев И. Международное частное право и нотариальная деятельность. –2-е издание. –М.: Волтерс Клувер, 2005.
55. Мирошниченко Е. Статья 74 Семейного кодекса Украины — новелла законодательства или законодательная ошибка? / МЕН. –2004.
56. Михеева Л.Ю. Опекa и попечительство: Теория и практика / Под ред. Мананковой Р.П. –М.: Волтерс Клувер, 2004.
57. Морозова С. Інститут опіки та піклування в Україні та країнах ЄС: порівняльно-правовий аналіз. – Сучасні проблеми адаптації цивільного законодавства до

- стандартів Європейського союзу. Матеріали першої Міжнародної науково-методичної конференції. –Львів, 2006.
58. Муратова С.А. Семейное право: Учебное пособие. Нормативные акты. –М., 2001.\
 59. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України/За ред. В.М. Коссака. – К.: Істина, 2004
 60. Науково-практичний коментар до Сімейного кодексу України / За ред. Харитонова Є.О. –Х.: ТОВ «Одіссей», 2006.
 61. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу // За ред. Ю. С. Червоного. — К.: Істина, 2003.
 62. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України // За ред. З. В. Ромовської. — К.: Правова Істина, 2009.
 63. Негода О.А. Юрисдикційна форма захисту цивільних та сімейних прав та інтересів дитини/ Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України
 64. Нечаева А.М. Семейное право: Курс лекций. –М., 1998.
 65. Нечаева А.М. Семейное право: актуальные проблемы теории и практики. –М.: Юрайт-Издат, 2007.
 66. Носенко Л. И. Некоторые аспекты защиты имущественных прав несовершеннолетних граждан в судебном порядке // Гражданское право и процесс. — 2004. — № 3.
 67. Нотаріат. Адвокатура. Суд.: Науково-практичний посібник. У 2 кн. /За заг. ред. С.Я. Фурси. –К.: Видавець Фурса С.Я., 2005.
 68. Пергамент А.И. Опекa и попечительство. – М.: Юрид.лит., 1966.
 69. Петухова Э.А. Актуальные проблемы усыновления иностранными гражданами детей, имеющих Российское гражданство. – Улан-Удэ: Издательство Бурятского госуниверситета, 2006.
 70. Покровский И.А. Основные проблемы гражданского права. –М., 1998.
 71. Правовой статус гражданина в частном праве: Постатейный комментарий гл. 3 Гражданского кодекса Российской Федерации/ Под ред. П.В. Крашениникова. – М.: Статут, 2009.
 72. Про відсутність уніфікованих правил емансипації в міжнародному приватному праві див.: Саророгті. Соиге сіе ГAcасletіе сіе Ёа Науе. — 1963. — Т. III. — № 214215: діездатність у міжнародному приватному праві.
 73. Пчелинцева Л.М. Семейное право России: Учебник для вузов.- 4-е изд., перераб. –М.: Норма, 2006.
 74. Пчелинцева Л.М. Комментарий к Семейному кодексу Российской Федерации. – 4-е изд., перераб. –М.: Норма, 2006.
 75. Рабец А.М. Закон для семьи. Вопросы и ответы. –К., 1991.
 76. Ромовська З.В. Аліментні зобов'язання. –Л., 1973.
 77. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар. –К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2003.
 78. Рузакова О.А. Семейное право. –М.: Экзамен, 2007.
 79. Рясенцев В.А. Семейное право. –М., 1971.
 80. Савицкая А.Н. Право, свобода, равенство. –Л.: Высшая школа. –1981.
 81. Савченко Л.А. Особисті права та обов'язки батьків і дітей за сімейним законодавством України: Автореф. – Київ, 1997.
 82. Ситкова О.Ю. Правовое регулирование международного усыновления: учеб. пособие. –С.: ГОУ ВПО «Саратовская государственная академия права», 2006.
 83. Сімейне право України: Підручник. / За ред. В.С. Гопанчука. –К.: Істина, 2002.

84. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар/ За ред. І.В. Жилінкової. – Х.: Ксилон, 2008.
85. Семейное право: Учебник для студентов вузов / Под ред. Алексия П.В., Бондова С.Н. –2-е изд., перераб. и доп. –М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2006.
86. Семейное право Российской Федерации и иностранных государств: Основные институты/ Под ред. Залесского В.В. –М., 2005.
87. Сімейне право України: Підручник. / За ред. Гопанчука В.С. – К.: Істина, 2002.\
88. Сергеев А.П. Гражданское право/ Под ред. А.П. Сергеева, Ю.К. Толстого. Т.1. – Москва: Проспект, 2003.
89. Судебная защита семейных прав: Учебное пособие / Науч. ред. докт. юрид. наук, проф. Кострова Н.М. –М.: Городец, 2008.
90. Советское семейное право / Под ред. Рясенцева В.А. –М., 1982
91. Советский энциклопедический словарь. –М., 1990.
92. Сорокин С.А. Права ребенка в семье. – М., 1999.
93. Спасович В.Д. Об отношениях супругов по имуществу по древнему польскому праву. –СПб, 1857.
94. Слепакова А.В. Правоотношения собственности супругов. –М.: Издательство «Статут», 2005.
95. Тарасюк Н.В. Основания прекращения опеки и попечительства: сравнительно-правовой аспект. – актуальні проблеми юридичної науки. Збірник тез міжнародної наукової конференції «Восьмі юридичні читання». – Хмельницький: Вид-во Хмельницького університету управління і права, 2009.
96. Тарусина Н.Н. Семейное право: Учебное пособие. –М.: «Проспект», 2001.
97. Тиводар С.И. Институциональная структура семейных отношений: Монография. –Ростов н/Д: СКНЦ ВШ, 2004.
98. Телюкина М. В. Наследственное право: Комментарий ГК РФ. — М., 2002
99. Темникова Н.А. Реализация и защита личных неимущественных прав ребенка по семейному праву России: монография. – Омск: изд-во АНО ВПО «Омский экономический институт», 2009.
100. Травкин А.А., Фетюхин Ю.М. Имущественные отношения супругов по новому семейному законодательству РФ. –Волгоград, 1999.
101. Український радянський енциклопедичний словник: в 3-х томах / За ред. Кудрицького А.В. –К, 1989. –т.3.
102. Цмай В.В., Боер В.М., Гинц А.А. Мусульманское семейное право: Монография. –СПб, 1998.
103. Чефранов Е.А. Имущественные отношения в российской семье. –М.: Юристъ, 1997.
104. Хазова О.А. Брак и развод в буржуазном семейном праве. –М., 1988.
105. Цивільний кодекс України, науково-практичний коментар, за редакцією Дзери О.В., Кузнецова Н.С., Луця В.В., 2-е видання, перероблене і доповнене. –К., Юрінком інтер, 2006.
106. Чефранова Е.А. Имущественные отношения супругов: Научно- практическое пособие. –М.: Эксмо, 2008.
107. Чиквашвили Ш.Д. Семейное право. –Т., 2004.
108. Шахматов В.П. Законодательство о браке и семье. – Томск, 1981.
109. Шерстнева Н.С. Принципы семейного права. –М., 2004.
110. Шершень Т.В. Некоторые проблемы защиты жилищных прав и интересов ребенка// Защита прав ребенка в современной России. П/р. Нечаевой А.М. – М.: ИГП РАН, 2005

111. Французкий гражданский кодекс/ Науч. Редактирование и предисловие канд. юр. наук Д.Г. Лаврова,. – СПб: Юридический центр Пресс, 2004.
112. Фурса С.Я., Драгнєвич Л.Ю., Фурса Є.І. Настільна книга нотаріуса: Сімейні відносини в нотаріальному процесі. –К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003.
113. Ярема А.Г., заступник голови Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України, Давиденко Г.У., радник заступника голови Верховного Суду України Застосування судами нового сімейного законодавства // Вісник Верховного Суду. –2003. –№1 (35).

Інформаційні ресурси:

<http://www.president.gov.ua/> - Офіційний сайт Президента України

<http://zakon1.rada.gov.ua/> - Офіційний сайт Верховної Ради України

<http://www.kmu.gov.ua> - Офіційний сайт Кабінету Міністрів України

<http://www.mon.gov.ua> – Офіційний сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

<http://www.ombudsman.kiev.ua> - Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

<http://www.scourt.gov.ua/> - Офіційний сайт Верховного Суду України

<http://www.reyestr.court.gov.ua> - Єдиний державний реєстр судових рішень України

Автор:

Дякович М.М.